

4K MODEL ORQALI TARIX TA’LIMIDA ZAMONAVIY STRATEGIYALARNI QAMRAB OLISH

M.D.Mahkamov

ADPI “Ijtimoiy fanlar“ kafedrası katta o‘qituvchisi

Email: mmaxkamov@gmail.com

Qodirov Abrorbek Alisher o‘gli

ADPI, 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Bilamizki, tarix fani bizning o‘tmish haqidagi tushunchamizni shakllantirishni hamda bugungi kundagi voqealarga xolis baho berishni o‘rgatadi. Ushbu maqolada tarix fanini o‘rgatishda 4K modelining innovatsion qo‘llanilishi, ya’ni Kickoff, Characterization, Conversion va Confirmation bosqichlari haqida ma’lumotlar berib o‘tilgan 4K modeliga asoslangan zamonaviy rivojlanish strategiyalarini o‘zida mujassamlashtirgan holda, o‘qituvchilar o‘quvchilarning o‘tmishni qadrlashini chuqurlashtiradigan va ularni kelajak uchun muhim bo‘lgan tanqidiy fikrlash ko‘nikmalari haqidagi fikrlar berilgan.

Kalit so‘zlar: 4K modeli, Kickoff, Characterization, Conversion Confirmation, interaktiv.

Tarixni o‘rganish shunchaki o‘tmish voqealarini hikoya qilish emas; bu inson tajribasi, istiqbollari va ularning biz yashayotgan dunyoni shakllantirishga ta’sirini o‘rganishdir. Raqamli asrda tarix o‘qituvchilari o‘tmishni o‘rganishni dolzarb, qiziqarli va zamonaviy talabalar uchun ochiq qilish uchun innovatsion yondashuvlarni o‘zlashtirmoqda. 4K modeli immersiv, interaktiv va umumiy merosimizni tashkil etuvchi xilma-xil rivoyatlarni aks ettiruvchi tarixiy kontentni ishlab chiqish uchun tuzilgan asosni taqdim etadi. Ta’lim sohasida tarixni o‘rganish bizning dunyomizning murakkabligini tushunish, tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va turli nuqtai nazarlarni qadrlashni tarbiyalash uchun darvoza bo‘lib xizmat qiladi. Quyida 4K modelining innovatsion qo‘llanilishi - Kickoff, Characterization, Conversion va Confirmation - tarix ta’limini modernizatsiya qilish va talabalar uchun boyituvchi o‘rganish tajribasini yaratish uchun asos sifatida ko‘rib chiqamiz.

Zamonaviy ta’lim darslarda o‘quvchilarni mustaqil va ijodiy fikrlashga yo‘naltirish lozimligini taqazo etadi. Ta’limni isloh qilish esa tizimga yangi innovatsion uslublarni joriy etish bilan bog‘liq. Ana shunday yondashuvlardan biri “4K” modelidir. Yangi innovatsion yondashuv natijasini o‘quvchining dunyoqarashi, fikrlashi o‘shida ko‘rish mumkin. XXI asr o‘quvchisi portretida XXI asr ko‘nikmalari bo‘lishi kerak. Innovatsion yondashuvni qo‘llashdan asosiy maqsad ham shu. Qolaversa, ta’limning asosiy maqsadi – o‘quvchilarga nafaqat bilim berish, balki olgan bilimlarini hayotda qo‘llay olishga o‘rgatishdan iborat.

Kickoff bosqichi tarixiy ta’limda o‘rganish jarayonining boshlanishi va o‘quvchilarning tajriba borasida qiziqishni yangilash markazidir. Bu bosqich o‘quvchilarning o‘zlarini qiziqishi va savollar bermasligi uchun mo‘ljallangan. Bu bosqichda, asosiy maqsad o‘quvchilarni tarixiy voqealarga oid qiziqish, fikr-mulohaza qilish va mustaqil o‘rganishga yo‘l qo‘ymoqdir. Bunda, o‘qituvchilar boshqa ilmiy manbalardan foydalanish, multimediya vositalarini qo‘llab-quvvatlash va texnikaviy uchrashuvlar orqali o‘quvchilarning qiziqishini e’tiborga olgan holda, tarixiy voqealar bilan chuqurrog‘ bog‘lanishlar uchun asos yaratishlari kiritiladi. Bu bosqich o‘quvchilarda iste’dod va ilg‘orlik yaratish uchun zamin tayinlash va o‘quv jarayonini ilg‘or o‘rganishda asosiy platforma sifatida faol ish qiladi. Tarixiy tadqiqotlarda qiziqish va izlanishni kuchaytirish Kickoff bosqichi tarixiy tadqiqotlarga qiziqarli sayohatning boshlanishini anglatadi. O‘qituvchilar ushbu bosqichdan o‘quvchilarning qiziqishini uyg‘otish, savollarni rag‘batlantirish va o‘tmishga chuqur

sho’ng’ish uchun zamin yaratish uchun foydalanadilar. Qiziqarli manbalar, multimedia resurslari va immersiv faoliyatni o’z ichiga olgan holda, o’qituvchilar tarixiy voqealarga qiziqish uyg’otishi va jozibali ta’lim tajribasi uchun zamin yaratishi mumkin.

Characterization bosqichi tarixiy ta’limning birinchi bo’lib, o’quvchilarga tarixiy mazmundagi asosiy mavzularni, voqealar va hikoyalarni o’rganishga yo’l beruvchi yo’l. Bu bosqich, o’qituvchilar uchun tarixiy ma’lumotlarni tuzib chiqish, ta’lim maqsadlarini belgilash va o’quv jarayonini tartibga solishda ahamiyatga ega. Xarakterlash bosqichi o’qituvchilarga, avvalo, o’quvchilarning qiziqishlarini, bilim darajasini va ahvolini tushunish uchun kerak bo’lgan muhim mazmunlarni belgilashga yordam beradi. Bu bosqichda o’qituvchilar murakkab dars rejalarini tuzish, matnlar va materiallarni tanlash, o’quvchilarning tanqidiy fikrlashlarini kuchaytirish uchun ma’ruzalar tuzish va o’qitish standartlariga moslashadi. Shuningdek, xarakterlash bosqichi o’quvchilarni tarixiy voqealarni chuqur tushunish, ularning qiziqishlariga mos keladigan tarixiy hikoyalarni yaratish va fikr-mulohazalarini rivojlantirish imkonini beradi. Bu bosqich o’quvchilarning tarixiy kontekstlar va tushunchalarni rivojlantirishga yordam beradi va ularni tarixiy faoliyatiga oid izlanish va tahlil qilishga, intilishiga yo’l qo’yadi. Harakterlash: qiziqarli tarixiy hikoyalarni yaratish xarakterlash bosqichida pedagoglar tarixiy mazmuni shakllantiradigan asosiy mavzular, voqea va hikoyalar bilan tanishadilar. Dars rejalarini ishlab chiqish, tegishli manbalarni tanlash va o’quv maqsadlarini ta’lim standartlariga moslashtirish orqali o’qituvchilar o’quvchilarning qiziqishlariga mos keladigan va tarixiy kontekstlarni chuqurroq tushunishga yordam beradigan ta’sirchan tarixiy hikoyalarni yaratadilar.

Conversion bosqichi tarixiy ta’limda interaktiv va tajribaviy o’rganish imkoniyatlariga o’tkazishga oid bosqich hisoblanadi. Bu bosqichda, o’qituvchilar tarixiy mazmundagi nazariy bilimlarni amaliy dasturlarga aylantirish, o’quvchilarning o’rganish jarayonida faolligini oshirish va tarixiy voqealarni yashirin ravishda o’rganish imkonini yaratishga asoslanadi. Xulosa va tahlillar, simulyatsiya o’yinlari, virtual sayohatlar, raqamli hikoyalarni qo’llab-quvvatlash va boshqa texnikaviy vositalar foydalanish orqali, o’qituvchilar o’quvchilarning tarixiy mazmundagi tushunchalarini amaliy qo’llanmadagi tajribaga aylantirishlari mumkin. Bu bosqich o’quvchilarning ta’lim tajribasini ko’plab shakllantirish, ularning teorik bilimlarni amaliy asosda o’rganishini ta’minlash va ularni tarixiy voqealarga oid shaxsiy muvofiqlash maqbuliyatlariga ega qilishga yordam beradi. Konversiya: Interfaol ta’lim tajribalarini amalga oshirish konversiya bosqichi tarixiy tarkibni interaktiv va immersiv o’rganish imkoniyatlariga aylantirishga qaratilgan. O’qituvchilar o’quvchilarning tarixiy voqealarga qiziqishini oshirish uchun rolli o’yin mashqlari, virtual simulyatsiyalar, raqamli hikoyalar va tajribaviy faoliyatlarni birlashtiradi. Nazariya va amaliyot o’rtasidagi tafovutni bartaraf etish orqali o’qituvchilar o’quvchilar va o’tmish o’rtasida mazmunli aloqa o’rnatadilar.

Confirmation bosqichi tarixiy ta’limda o’quv natijalarini baholash va o’quvchilarning mukammal tushunchalarini tasdiqlashga oid bosqichdir. Bu bosqichda o’qituvchilar o’quvchilarning tarixiy konseptlarni tushunish darajasini baholash, o’rganish natijalarini qiymatlash va o’rganish natijalarini yaxshilash uchun qo’llab-quvvat berishga ahamiyat beradi. Formativ baholash, hamkorlikda o’rganish va ko’rib chiqish amaliyotlari orqali, o’qituvchilar tarixiy mazmuni tushunishlarini kuchaytirish, kritik fikrlash ko’nikmalarini rivojlantirish va o’rganish amaliyotlarini tashkil etishga yordam beradi. Tushunishni tasdiqlash bosqichi tarixiy mazmuni o’rganishda, o’quvchilarni tarixiy materiallarni bu zamonga ko’chirib, ularning o’tganlik bilan bugungi dunyo bilan bog’liq bo’lgan holatlarini tushunish va o’rab turishlarini ta’minlashni maqsad qiladi. Bu bosqich o’quvchilar tarixiy mazmundagi tushunchalarni rivojlantirish, o’rtacha tartibli fikrlash ko’nikmalarini

rivojlantirish va tarixiy mazmundagi tushunchalarni qabul qilish maqbuliyatlarini ta’minlash bilan bog’liq hisob-kitob va baholash jarayonlarini o’z ichiga oladi. Tasdiqlash o’quv natijalarini baholash va o’zlashtirishni ta’minlash. Tasdiqlash bosqichida o’qituvchilar o’quvchilarning tarixiy tushunchalarni tushunishlarini baholaydilar, o’quv natijalarini baholaydilar va ta’lim tajribasini yaxshilash uchun fikr-mulohazalarini bildiradilar. Formativ baholash, hamkorlikda o’rganish va reflektiv amaliyotga urg’u berish orqali o’qituvchilar o’quvchilarning tarix haqidagi tushunchalarini mustahkamlaydi va tanqidiy fikrlash ko’nikmalarini rivojlantiradi. Tarixiy mazmunning o’zlashtirilganligini tasdiqlash o’quvchilarda o’tmish va uning bugungi kunga aloqadorligini yaxlit tushunishni ta’minlaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo’lsak, 4K modeli tarix ta’limini modernizatsiya qilish uchun rivojlanish va o’zgaruvchan asosni taklif qiladi. Kickoff, Characterization, Conversion va Confirmation tamoyillariga asoslangan innovatsion strategiyalarni o’zida mujassamlashtirgan holda, o’qituvchilar qiziqish, tanqidiy fikrlash va o’tmishning murakkabliklarini chuqur baholashni uyg’otadigan qiziqarli va chuqur o’rganish tajribalarini yaratishi mumkin. 4K modelini qo’llash orqali tarix ta’limi jonli va interaktiv tadqiqot va kashfiyot sayohatiga aylanishi mumkin, bu esa talabalarga dunyoning xabardor va faol fuqarolari bo’lish imkoniyatini beradi.

4K modeli o’tmishni o’rganishda innovatsiyalar, izlanishlar va kashfiyotlarni rag’batlantiradigan tarixiy ta’lim uchun o’zgaruvchan asosni taklif etadi. O’qituvchilar boshlang’ich, xarakterlash, konvertatsiya va tasdiqlash bosqichlarida zamonaviy strategiyalardan foydalangan holda, o’quvchilarga tanqidiy fikrlash va ilmi talabalar bo’lishga imkon beradigan chuqur va rag’batlantiruvchi tarixiy o’rganish tajribalarini yaratishlari mumkin. 4K modeli orqali tarixiy ta’lim evolyutsiyasi ta’lim muassasalarida tarixiy tadqiqotlarni jalb qilish va boyitishning yangi davrini e’lon qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning objectives. — 2017.
2. Framework for 21st Century Learning. The Partnership for 21st Century Learning. — 2015.
3. UNESCO. School and teaching practices for twenty-first century challenges: lessons from the Asia-Pacific region, regional synthesis report. — 2016.
4. Care E., Kim H., Vista A., Anderson K. Education System Alignment for 21st century skills: Focus On Assessment. — Brookings institution, 2018.
5. Azizxo’jaeva N.M. (2006) Pedtexnologiya va pedagogik mahorat. –T.: “Fan”.
6. Ziyomammedov B. (2002) Yangi pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. -T.: “Chinor ENK”.
7. Mavlonova R.A. va boshq. (2016) Pedagogika. Darslik. T.: «Navro’z».